

Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка». Випуск № 29. Липень, 2020.

УДК 141.319.8:[305:80]

**РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБРАЗУ ЖІНКИ У ЛІТЕРАТУРІ
ПОСТМОДЕРНА**

КОЛІЄВА ІРИНА АНАТОЛІЇВНА,

orcid.org /0000-0002-4232-2994

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Дніпровського національного університету залізничного транспорту

імені академіка В. Лазаряна

(м. Дніпро, Україна)

[*irinakolieva79@gmail.com*](mailto:irinakolieva79@gmail.com)

КУПЦОВА ТЕТЯНА АНАТОЛІЇВНА,

orcid.org /0000-0002-0876-0384

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Дніпровського національного університету залізничного транспорту

імені академіка В. Лазаряна

(м. Дніпро, Україна)

[*t.kuptsova@ukr.net*](mailto:t.kuptsova@ukr.net)

Мета – дослідити особливості висвітлення образу жінки як авторки та жінки як персонажа у сучасному західному постмодерністському літературному дискурсі через призму феміністської критики.

Методи: у дослідженні були використані методи спостереження, аналізу, функціональний та описовий методи.

Результати. Розглянуто образ жінки у сучасних західних творах у площині концептуалізації постмодерну з акцентом на протиріччях постмодернізму, який пропонує логіку плюральності. Проаналізовано художні твори Дж. Роулінг серії Поттеріани та романи Дж. Мартіна з циклу «Пісня льоду та полум'я» сучасності, які, на наш погляд, розкривають особливості постсучасної репрезентації образу жінки в сучасній літературі. Дослідження репрезентації жіночих образів творів спонукає до висновку, що постмодернізм є проблематичним у трактуванні своїх героїнь. Але актуальним є той факт, що класичні феміністські мотиви спротиву, трансгресії і критики культуральних структур все ж мають місце в літературі, хоча не в повній мірі. Доведено, що за допомогою концепції гендеру людина здатна не лише осмислювати своє буття, а й здійснювати культурну трансформацію базових моделей чоловічого та жіночого.

Висновки. Проблема репрезентації жінок в літературі та культурі постмодерну є особливо актуальною саме в руслі суб'єктивації жінок. На сьогоднішній день неможливо аналізувати літературу не зважаючи на «Іншого» цієї культури; в той же час, як і раніше, існує потужна апеляція до єдиної культурної свідомості, яку, нібито, і виявляє письменник, художник, режисер; останнє змушує говорити про провідну роль стереотипів у процесі суб'єктивації жіночого. В царині літературних та феміністських політик поняття «жінки» виявляється дуже суперечливим, тим не менш теоретики змушені оперувати прийнятним концептом «жінки», визнаючи, що розгляд образу жінки у сталих та постійних термінах є неприпустимим спрощенням. Жінка-суб'єкт піддає ревізії дискурси всередині неї та зовні, намагаючись визначити свою власну суб'єктивність і свій власний життєвий шлях.

Ключові слова: літературний образ, жіночий персонаж, авторка фентезі, феміністська модель, постфемінізм, суб'єкт.

THE REPRESENTATION OF A WOMAN IN POSTMODERN LITERATURE

KOLIIEVA IRYNA ANATOLIIVNA,

orcid.org /0000-0002-4232-2994

PhD in Philosophy, Associate Professor,

Associate Professor of Foreign Languages Department

Dnipro National University of Railway Transport

named after Academician V. Lazarian

(Dnipro, Ukraine)

irinakolieva79@gmail.com

KUPTSOVA TETIANA ANATOLIIVNA,

orcid.org /0000-0002-0876-0384

PhD in Philosophy, Associate Professor,

Associate Professor of Foreign Languages Department

Dnipro National University of Railway Transport

named after Academician V. Lazarian

(Dnipro, Ukraine)

t.kuptsova@ukr.net

Purpose – to study the peculiarities of the representation of a woman as an author and as a character in the modern western postmodern literary discourse through the prism of the feminist criticism.

Methods: the methods of observation, analysis, functional and descriptive methods have been used in the research.

Results. It has been studied the image of a woman in the modern western novels in the sphere of postmodern concepts emphasizing the postmodern conflicts and proposing the plurality logic. The novels of the Harry Potter fantasy series written by J. K. Rowling and the novels of the series of epic fantasy novels A Song of Ice and Fire written by George R. R. Martin have been analyzed. These novels, in our opinion, show the peculiarities of the postmodern representation of a woman in the modern literature. The study of the representation of the female images of the given

novels draws the conclusion that postmodernism is problematic when interpreting its female characters. Nevertheless, the fact is that the classical feminist reasons of resistance, transgression and criticism of the cultural structures are still present in literature even not to a full extent. It has been proved that with the help of the gender concept a human is able not only to comprehend their own being, but to provide the cultural transformation of the basic models of male and female.

Conclusions. The problem of the representation of a woman in postmodern literature and culture is especially relevant in the sphere of the subjectivity of women. Nowadays it is impossible to analyze literature not paying attention to the “Other” of this culture; at the same time as before there is a strong appeal to the unique cultural consciousness presented by a writer, artist, and director. This fact has made us speak about the leading role of the stereotypes in the process of subjectivity of female images. In the field of the literary and feminist politics the notion of a woman appears to be very controversial, nevertheless the literary critics have to deal with the given concept of a woman, determining that examination of the image of a woman in invariable and persistent terms is intolerable. A woman as a subject examines her inner and outer discourses trying to determine her own subjectivity and her own life.

Key words: literary image, female character, fantasy author, feminist model, postfeminism, subject.

1. Вступ

Епоха постмодерну визначається як остаточною втратою віри у деконструкцію (традиційних пануючих наративів), так і стабільною цілісністю індивіду. Ця думка підтверджується багатьма вченими як один з найбільш розповсюджених неприродних конструктів системи патріархату (Harding, 1989: 83-107).

У науковому світі літературного фемінізму існує авторитетний напрямок, який кидає виклик загальній репрезентації жінок у культурі постмодерну, а саме у помилковій репрезентації жінки у різноманітних проявах масової культури: у літературі, кінематографі, телебаченні тощо. Коли йдеться про

андроцентризм, який об'єднуючись з універсалізмом, ігнорує специфічність жіночої суб'єктивності, не має на увазі недостатню репрезентацію жінок у «мейнстрімі» культури, відповідно і літератури, постмодерну. Проблема полягає у тому, що канон встановлює легітимізацію певних видів репрезентації жінок у різних професійних сферах.

Мета статті – на матеріалі сучасних романів Дж. Роулінг серії Поттеріани та романів Дж. Мартіна з циклу «Пісня льоду та полум'я» здійснити ревізію образу жінки у сучасному літературному дискурсі через призму постмодерністських досліджень.

Методологія дослідження передбачає використання підходів спостереження, аналізу, функціонального та описового методів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Літературне «розуміння» проблем буття людини знаходиться у центрі аналізу більшості теоретиків-постмодерністів (М. Фуко, Ж. Дерріда, Р. Барт, Ю. Кристева, Ж. Делез, Ф. Джеймсон, Л. Хатчеон, В. Франкел, Д. Ферредей, Р. Шубарт, Дж. Андраде та інші). Делез та Гваттарі, наприклад, проводять різницю між мистецтвом та філософією, відмічаючи, що якщо філософія створює нові концепти, мистецтво «розмірковує» не менш, ніж філософія, але мистецтво «думає» за допомогою «афектів та перцептів» (Deleuze, 1997: 34). Не можна не погодитись з думкою дослідників, що саме мистецтво «здатне збагнути події» (Connell, 2005: 160).

У той же час у своїх творах багато письменниць відмежовуються від ідеологічних аспектів фемінізму, вбачаючи своє завдання не у відстоюванні гендерної самобутності, а в створенні свого роду «андрогінної поетики» (Шоуолтер, 2004: 315). Саме тому нова стратегія в зображенні жінки полягає у звертанні до «організації» власне зображувального поля, включаючи позиції як суб'єкта так і об'єкта сприйняття.

2. Жінка-автор романів фентезі та наукової фантастики

Слід відмітити, що у жанрах наукової фантастики та фентезі зростає кількість жінок-авторок. Проте у списках бестселерів та авторів, що можуть

похизуватися успішною довготривалою кар'єрою, все ще переважають чоловіки.

Авторів жіночої фантазії часто не помічають як шанувальники, так і критики. Протягом багатьох років царину фентезі та наукової фантастики помилково розглядали як переважно чоловічий жанр. Як і в багатьох інших літературних жанрах, чоловіки, як правило, викликають більше поваги за свою роботу в цій галузі, ніж жінки. Коли мова йде про фентезі та фантастику, перш за все, на думку спадають імена Дж. Р. Р. Толкіна та К. С. Льюїса як засновників жанру, або Роберта Джордана, Джо Аберкромбі та Дж. Мартіна. Безперечно, внесок цих талановитих авторів аж ніяк не можна заперечувати. Але сьогодні існує багато жінок-авторів, праці яких також сприяють розвитку жанрів як фентезі так і наукової фантастики.

3. Образ Герміони Грейнджер як приклад нового літературної феміністської моделі.

Слід відмітити, що не існує єдиного всеохоплюючого поняття фемінізму. Це термін протягом багатьох десятиліть викликав занепокоєння та недовіру як у чоловіків, так і жінок через свій соціально-негативний зміст. Не викликає сумнівів, що фемінізм – це ярлик, створений соціальними обставинами. Але важливо розрізняти різні «ракурси» фемінізму, які у сучасній науці поділяються на так звані «хвилі». Кожна хвиля представляє собою своє власне, виразне бачення досягнення гендерної рівноваги у патріархальному суспільстві. Говорячи про фемінізм Третьої Хвилі, слід згадати, що він отримав свій розвиток у 1990-х роках та був спрямований на захист жінок різних сексуальних орієнтацій, класів, національностей та рас. Це змістило акцент зі спроби визначення єдиної сутності «жінки» (фемінізм Другої Хвилі) на виявлення та дослідження різноманітних обставин та умов, які формують «жінку». Саме у цьому аспекті актуальним і показовим є образ Герміони Джин Грейнджер, борчині за свободу, вченої, героїні, найвидатнішої чарівниці у Поттеріані, яка героїчно долає життєві складнощі та негаразди. Герміона – не просто одна з героїнь популярної серії романів. Дойл підкреслює, що насправді

головним героєм є саме Герміона, а Гаррі є «пародією на кожне кліше», якого Дж. Роулінг старанно уникала, зображуючи Герміону. Гаррі не занадто розумний та старанний, але осипаний подарунками та користується прихильністю, бо є спадкоємцем двох величезних статків. Він має перевагу над своїми однокурсниками завдяки своїй славі за те, чого насправді не робив сам. Дослідниця впевнена, що саме через те, що часто персонаж Гаррі викликає роздратування, можна у повній мірі оцінити персонаж Герміони» (Doyle, 2019).

Значущим з проблеми, що досліджується є те, що Герміона виступає як новий феміністичний образ. Хоча така заява викликає критику у деяких дослідників, які стверджують, що Герміона від початку до кінця роману залучена «не у свою боротьбу та не в свої пригоди», «ініціаторами яких є Гаррі та Рон» (Heilman, 2003). Так Хейлман говорить про те, що оскільки Герміона рідко є єдиним персонажем, який розробляє плани дій, її знання та вміння необхідно розглядати як додаткові, а не як першорядні. Така думка Хейлмана викликає незгоду з боку деяких літературознавців, які говорять про те, що твердження Хейлмана не враховує розвиток характеру Герміони протягом розвитку подій усієї Поттеріани. К. Мікулан підкреслює, що Хейлман посилається на сцену у книзі «Гаррі Поттер та Таємна Кімната», де Герміона готує Обертальне зілля – ключовий елемент сюжету – тільки для того, щоб припуститися прикрої помилки у приготуванні своєї порції зілля, що робить неможливим її участь у виконанні нею ж розробленого плану; або посилення на сюжет, у якому Герміона розгадала вирішальну загадку з василіском, але сама «скам'яніла», ставши недієздатною у вирішальній сутичці та залишаючи усі лаври переможця Гаррі (Mikulan, 2009). “But Harry wasn’t looking at Hermione’s face. He was more interested in her right hand. It lay clenched on top of her blankets, and bending closer, he saw that a piece of paper was scrunched inside her fist. And beneath this, a single word had been written, in a hand Harry recognised as Hermione’s. Pipes. It was as though somebody had just flicked a light on in his brain. ‘Ron,’ he breathed, ‘this is it. This is the answer. The monster in the Chamber’s a Basilisk – a giant serpent!” (Rowling, 2014). Слід наголосити, що подібні критики,

які вважають Герміону, у кращому випадку, помічницею (a helpmate), підтримують та затверджують традиційні патріархальні системи. Однак, як справедливо зазначає Андраде, Герміона неодноразово проявляє себе та демонструє свою силу протягом усієї Поттеріани – у книжці «Гаррі Поттер та В'язень Азкабану» саме Герміона не тільки повертає Маховик Часу, від якого залежить розв'язка роману, але й рятує життя Сіріуса Блека, відволікаючи на себе перевертня, а у романі «Гаррі Поттер та Орден Феніксу» саме Герміона організує Армію Дамблдора: “I think he'd love to be forming secret Defence societies right under the nose of someone from the Ministry ... She pinned the piece of parchment with all of their signatures on it on to the wall and wrote across the top in large letters: DUMBLEDORE'S ARMY” (Rowling, 2014) та з'ясовує, як усунути Долорес Амбрідж з посади директорки школи, саме Герміона відбиває атаку чисельних Пожирачів Смерті у Департаменті Таємниць у романі «Гаррі Поттер та Дари Смерті» (Andrade, 2008: 164-178). Хоча у першій книзі Герміона виступає «покірною патріархатній гегемонії» (submissive to the patriarchal hegemony), проте, із розвитком сюжету вона може «претендувати на свій власний феміністський простір» (claim her own feminist space), незалежний від традиційного жіночого статусу «вірної подружки» (sidekick status) (Andrade, 2008: 164-178). Головне у Герміоні, на думку дослідників, такої ж думки є і сама авторка Дж. Роулінг, – це її роль у Трійці (Гаррі, Рон та Герміона) – діяти як мозок, виступати джерелом логіки, знань та раціонального мислення. Кожний член Трійці – тіло (Гаррі), душа (Рон) та розум (Герміона) – є важливим та необхідним, лише разом вони досягають успіху.

4. Образ «сильної жінки» у романах Дж. Мартіна.

Не можна оминати увагою і популярний фантазійний бестселер Джорджа Р. Р. Мартіна «Пісня льоду та полум'я» про змагання між претендентами династій королів та королев семи королівств за право стати правителем країни та посісти Залізний Трон. Саме жіночі персонажі Дейнеріс Таргарієн, Серсеї Ланістер, Санси Старк, Арії Старк, Брієнни Тарт та Аши Грейджой репрезентують сучасний літературний образ сильної жінки.

Беззаперечно, велика кількість сильних жіночих персонажів робить текст «Пісні льоду та полум'я» обґрунтованим предметом для феміністських досліджень. Переважна більшість літературознавців розглядають серію Мартіна як яскравий приклад гендерної нерівності та як стереотипне зображення жінок у маскулінічному світі. (Frankel, 2014; Ferreday, 2015, Schubart, 2016). Однак слід зауважити, що такі дослідження присвячені, головним чином, поверхневому вивченню образу сильної жінки. Утверджуючи своє право на рівноправне існування, жіночі персонажі у романах Мартіна пережили значні труднощі через гендерні установки та стереотипи. Такі персонажі як Арія Страк, Брієнна Тарт, Аша Грейджой є яскравим прикладом того, що задля виживання і утвердження своєї особистості у чоловічому світі потрібно відкинути свою жіночу сутність. Більш стереотипно-жіночими є образи Санси Старк, Кейтлін Старк та Серсеї Ланістер, які зображуються дещо слабшими тому, що керуються емоціями. Набагато складніше вписатися у рамки традиційно жіночого чи традиційно чоловічого Дейнеріс Таргарієн, адже вона править як король (як чоловік) і одночасно є 'mhyasa', тобто матір'ю рабів, яких вона звільнила. "Mhyasa!" a brown-skinned man shouted out at her. He had a child on his shoulder, a little girl, and she screamed the same word in her thin voice. "Mhyasa! Mhyasa!" Dany looked at Missandei. "What are they shouting?" "It is Ghiscari, the old pure tongue. It means 'Mother.'" (Martin, 2011). Дейнеріс є сміливою, сильною та природженою лідеркою, що є прерогативою чоловіків і що традиційно асоціюються з чоловічим світом. Проте, захоплюючись Дейнеріс, ми захоплюємося жінками, які поводяться як чоловіки 'women doing what men have been doing' (Truong, 2015).

Сучасні культури у своїх відмінностях демонструють лише символічний поверхневий пласт, який маскує єдину глибинну природу статевого мислення, що приховує «сутнісну» універсальність статевого диморфізму. Слід відмітити, що образи Дейнеріс Таргарієн (архетип Королеви-Воїна та Матері) та Кейтлін Старк (архетип Матері) є одними з найпопулярніших у романах Мартіна, отже їх вплив на читача досить вагомий. Таким чином, важливо зрозуміти, що саме

несуть у собі ці образи, чи є ці образи метафоричним зображенням чи справжнім засобом демонстрації жіночої сили.

У своєму дослідженні Софія Макдугал, вивчаючи образ сильної жінки, зазначає, що образи сильних чоловіків зазвичай не обмежуються двома домінуючими рисами характеру (McDougall, 2016). На думку дослідниці, саме обмежені образи (confined characters) з однією чи двома домінуючими рисами є менш привабливими для читача, оскільки не є досконалими. У той же час, образи, що мають певні вроджені вади, недоліки характеру є більш зрозумілими та близькими читачеві саме через свої вади (наприклад образ Шерлока Холмса). Постає питання: «Чому потрібно обмежувати жіночі персонажі лише образом саме сильної жінки?» Хіба сила – це єдина риса, яка притаманна сильним жінкам у романі? Дослідниця наголошує, що чоловічі образи у романі, такі як Теон, Варіс, Тірїон та Джейме Ланністери мають безліч недоліків, у своїх вчинках керуються власними амбіціями та приниженням, якого зазнали у минулому, а жінки виконують одну й ту ж саму роль, поведуться однаково, не маючи можливості вийти за рамки чітко окресленого образу (McDougall, 2016). Навіть такий персонаж як Мелісандра, могутня жриця, не має можливості вийти за межі своєї особистості і обмежена лише однією роллю – спокійної та впевненої у собі жриці Бога Світла та радниці Станніса Баратеона. Образи Брієнни та Арії репрезентують силу, наполегливість, самовпевненість та упертість. Вони здатні постояти за себе у ситуаціях, коли інші люди ведуть себе зверхньо по відношенню до них, але слід наголосити, що ці персонажі є скоріше передбачуваними, ніж багатограними. Вони демонструють класичний образ сильної жінки – холодної, небагатослівної та жорсткої. Повною протилежністю цим образам є занадто емоційні образи Кейтлін, Серсеї та Санси, емоційність яких є причиною постійного прийняття хибних рішень (Chocano, 2011).

5. Висновки

Отже, незважаючи на неоднорідність та складність феміністської критики, проблема конфронтації з логосом «патернальної» культури завжди

розглядалася вченими-феміністами у руслі рефлексії про особливу інтуїтивно-безсвідому природу жіночого способу осягнення світу та індивідуального буття. Література та медіа репрезентують та затверджують певне дискримінаційне уявлення про слабкість емоційних жінок та силу жінок-стойків. У цілому, незважаючи на складність питань, що обговорюються, слід відмітити, що головною проблемою залишається осягнення природи чоловіка та жінки: ролі розуму, переваги розуму над емоціями, духу над тілом.

Аналіз творів, представлений вище, свідчить про те, що постфемінізм є проблематичним у трактуванні своїх героїнь. Тим не менш очевидними є класичні феміністські тенденції спротиву, трансгресії та критики культурних структур. Останнє можна легко пояснити, оскільки репрезентація жінок у сучасній літературі прагне до реалізму, усвідомлюючи необхідність позбутися стереотипів, спростувати твердження «постмодернізм – це чоловіча філософія», відмовитися від концепції ізольованості образу жінки в літературі. Сьогодні жінка-суб'єкт чинить опір та піддає ревізії дискурси «зсередини її та ззовні», намагаючись вибрати свою власну ідентичність та свій власний життєвий шлях, що без сумніві відображається в літературі.

Список використаних джерел:

1. Harding, S. *Feminism, Science, and the Anti-Enlightenment Critiques.* /Feminism/Postmodernism. New York and London: Routledge, 1989. 360 p. P. 83-107.
2. Deleuze, G. *Negotiations. 1972-1990.* New York: Columbia University Press, 1997. 221 p.
3. Connell, R.W. *Masculinities.* Berkeley and Los Angeles: Univ. of California Press, 2005. 349 p.
4. Шоуолтер Э. Наша критика: Автономность и ассимиляция в афро-американской и феминистской теории литературы. /Современная литературная теория. Москва: Флинта: Наука, 2004. С. 314-334.

5. Doyle, S. (2011, July 20). In Praise of Joanne Rowling's Hermione Granger Series. URL: <http://globalcomment.com/in-praise-of-hermione-granger-series/> (дата звернення: 29.03.2020).
6. Heilman, E. (2003). Blue Wizards and Pink Witches: Representations of gender Identity and Power. In E. Heilman, Harry Potter's World: Multidisciplinary Critical Perspectives. New York: Routledge.
7. Mikulan, K. (2009). Harry Potter through the Focus of Feminist Literary Theory: examples of (Un)Founded Criticism. The Journal of International Social Research, 2(9), 288-298.
8. Rowling, J.K. (2014). Harry Potter and the Chamber of Secrets. Bloomsbury.
9. Rowling, J.K. (2014). Harry Potter and the Order of Phoenix. Bloomsbury.
10. Andrade, G. (2008). Hermione Granger as Girl Sleuth. In M. Cornelius & M. Gregg, Nancy Drew and Her Sister Sleuths: Essays on the Fiction of Girl Detectives (pp.164-178). Jefferson, NC: McFarland.
11. Frankel, V. E. (2014). Women in Game of Thrones: Power, conformity and resistance. North Carolina: McFarland.
12. Ferreday, D. (2015). Game of thrones, rape culture and feminist fandom. Australian Feminist Studies. 30 (83), 21-36.
13. Schubart, R. (2016). Of women & dragons: Pride, postfeminism, and the female fantasy hero in a game of thrones. In R. Schubart & A. Gjelsvik (Eds.), Women of ice and fire: Gender, game of thrones and multiple media engagements. USA: Bloomsbury Publishing.
14. Martin, George R.R. (2011). A Storm of Swords. Harper Voyager.
15. Truong, A. (2015). Redefining strong: what game of thrones can teach us about being an empowered woman. URL: <https://everydayfeminism.com/2015/04/women-game-of-thrones/> (дата звернення: 07.04.2020).
16. McDougall, S. (2013). I hate strong female characters. URL: <https://www.newstatesman.com/culture/2013/08/i-hate-strong-female-characters> (дата звернення: 03.04.2020).

17. Chocano, C. (2011). Tough, cold, terse, taciturn and prone to not saying goodbye when they hang up the phone. URL: <https://www.nytimes.com/2011/07/03/magazine/a-plague-of-strong-female-characters.html> (дата звернення: 05.04.2020).

References:

1. Harding, S. Feminism, Science, and the Anti-Enlightenment Critiques. / Feminism/Postmodernism. New York and London: Routledge, 1989. 360 p. P. 83-107.
2. Deleuze, G. Negotiations. 1972-1990. New York: Columbia University Press, 1997. 221 p.
3. Connell R.W. Masculinities. Berkeley and Los Angeles: Univ. of California Press, 2005. 349 p.
4. Shaowalter, E. Nasha kritika: avtomomia i assimiliatsia v afro-amerikankoi i feministskoi teorii literatury [Our critics: Autonomy and Assimilation in the Afro-American and Feminist Theory of Literature]. In Sovremennaia literaturnaia teoria. Moskva: Flinta: Nauka, 2004. S. 314-334 [in Russian].
5. Doyle, S. (2011, July 20). In Praise of Joanne Rowling's Hermione Granger Series. URL: <http://globalcomment.com/in-praise-of-hermione-granger-series/> (дата звернення: 29.03.2020).
6. Heilman, E. (2003). Blue Wizards and Pink Witches: Representations of gender Identity and Power. In E. Heilman, Harry Potter's World: Multidisciplinary Critical Perspectives. New York: Routledge.
7. Mikulan, K. (2009). Harry Potter through the Focus of Feminist Literary Theory: examples of (Un)Founded Criticism. The Journal of International Social Research, 2(9), 288-298.
8. Rowling, J.K. (2014). Harry Potter and the Chamber of Secrets. Bloomsbury.
9. Rowling, J.K. (2014). Harry Potter and the Order of Phoenix. Bloomsbury.

10. Andrade, G. (2008). Hermione Granger as Girl Sleuth. In M. Cornelius & M. Gregg, *Nancy Drew and Her Sister Sleuths: Essays on the Fiction of Girl Detectives* (pp.164-178). Jefferson, NC: McFarland.
11. Frankel, V. E. (2014). *Women in Game of Thrones: Power, conformity and resistance*. North Carolina: McFarland.
12. Ferreday, D. (2015). Game of thrones, rape culture and feminist fandom. *Australian Feminist Studies*, 30 (83), 21-36.
13. Schubart, R. (2016). Of women & dragons: Pride, postfeminism, and the female fantasy hero in a game of thrones. In R. Schubart & A. Gjelsvik (Eds.), *Women of ice and fire: Gender, game of thrones and multiple media engagements*. USA: Bloomsbury Publishing.
14. Martin, George R.R. (2011). *A Storm of Swords*. Harper Voyager.
15. Truong, A. (2015). Redefining strong: what game of thrones can teach us about being an empowered woman. URL: <https://everydayfeminism.com/2015/04/women-game-of-thrones/> (дата звернення: 07.04.2020).
16. McDougall, S. (2013). I hate strong female characters. URL: <https://www.newstatesman.com/culture/2013/08/i-hate-strong-female-characters> (дата звернення: 03.04.2020).
17. Chocano, C. (2011). Tough, cold, terse, taciturn and prone to not saying goodbye when they hang up the phone. URL: <https://www.nytimes.com/2011/07/03/magazine/a-plague-of-strong-female-characters.html> (дата звернення: 05.04.2020).